

Неля Гавриленко,

Жанна Дерій

МАЛИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ПРИВАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

На сучасному етапі розвитку стан української економіки характеризується спадом виробництва, збільшенням бюджетного дефіциту, поглибленням кризи неплатежів та соціального розшарування населення. Економічне зростання можливе через реформування економіки, трансформацію форм власності на основі приватизації і роздержавлення та при сплеску підприємницької активності.

Тому метою статті є дослідження зв'язку приватизаційних процесів, зокрема приватизація об'єктів групи "А", з розвитком малого бізнесу.

До об'єктів групи "А" відносяться підприємства, установи та організації, вартість основних фондів яких не перевищує 1 млн. грн., тобто об'єкти малої приватизації. У відповідності з Указом Президента від 12.05.1998 р. "Про державну підтримку малого підприємництва" суб'єктами малого підприємництва вважаються як юридичні, так і фізичні особи, середньооблікова чисельність працюючих в яких не перевищує за звітний період 50 осіб, а обсяг виручки від реалізації продукції за рік не перевищує 1 млн. грн.

Сучасний етап розвитку держави можна охарактеризувати як етап перехідної економіки. Для цього етапу малий бізнес має два джерела формування:

- самоініціатива і самоорганізація в рамках нового законодавства;
- комерціалізація і приватизація державних підприємств.

Проведення приватизації на рівні регіону є одним з найдійовіших засобів удосконалення складу та структури комунальної власності, а також підвищення ефективності її функціонування. Реформування комунальної власності дає змогу створити умови, за яких будь-який мешканець населеного пункту може стати власником частки комунального майна. На цій основі виникає можливість залучення найбільш активної частини населення до підприємницької діяльності та формування прошарку недержавних власників, які значною мірою можуть взяти на себе відповідальність за наслідки господарської діяльності приватизованих підприємств.

Більшість об'єктів комунальної власності входять до класифікаційної групи "А". Наведені дані таблиці 1 також свідчать про те, що з 1073 приватизованих об'єктів 68% належали до комунальної власності (735 підприємств). Сьогодні абсолютна більшість роздержавлених підприємств - це об'єкти групи "А" - 71% від усіх приватизованих, або 762 підприємства, з них 617 належали до комунальної власності. Для аналізу діяльності приватизованих підприємств важливе значення має те, яким із способів державне майно переходило до рук нових власників. Загальна тенденція, закладена у приватизаційному законодавстві України, полягає у тому, що переважна більшість малих

підприємств була викуплена трудовими колективами. Приватизація таким способом (62,5% від загальної кількості) поставила працівників цих підприємств у найвигодніше становище, оскільки вони стали господарями і отримали власність. Однак дані соціологічних опитувань підтверджують те, що малі підприємства, приватизовані конкурентними способами (аукціон, конкурс), в цілому працюють ефективніше, ніж ті, що змінили форму власності через викуп. Станом на 01.01.1999 р. шляхом продажу на аукціоні було приватизовано 73 малих підприємств (9,6% від загальної кількості), за конкурсом - 98 малих підприємств (або 12,9%). З меншою чисельністю працівників вони є більш прибутковими, гарантують вищу заробітну плату, більше дбають про свій розвиток, їм частіше вдається розширити клієнтуру, налагодити стосунки з новими постачальниками. Ефективність малої приватизації, що проходить саме конкурентними способами, не лише допомагає знайти нового ефективного власника об'єктів, але й дає можливість одержати кошти у місцеві бюджети для розвитку соціальних програм.

Таблиця 1.

Характеристика об'єктів за способами роздержавлення на 01.01.99 р.

Спосіб роздержавлення об'єктів	Роздержавлено	В т. ч. власність			
		Загальнодержавна		Комунальна	
		всього	з неї гр. "А"	всього	з неї гр. "А"
Всього	1073	338	145	735	617
в т. ч.					
- викуп товариством покупців	512	95	70	417	401
- викуп майна, зданого в оренду з викупом	30	13	3	17	17
- продаж на аукціоні	91	29	16	62	57
- продаж за некомерційним конкурсом	22	10	10	12	12
- продаж за комерційним конкурсом	77	6	5	71	71
- продаж акцій ВАТ	341	177	36	164	55

Для сучасного суспільства характерні такі складові, як свобода договорів, різноманітні форми власності, різні масштаби і структура господарюючих суб'єктів, методи і механізми ведення господарства. Економічна система таких держав - це збалансована структура, основою якої є великий бізнес у вигляді корпорацій, банків, вони доповнені ланкою середнього бізнесу, а ті, в свою чергу, густою мережею малого бізнесу. От саме модель такої економіки і повинна

стали результатом трансформаційних процесів в Україні. В таблиці 2 наведено дані про підприємства регіону за формами власності.

Таблиця 2.

Кількість господарюючих суб'єктів за формами власності в 1998 році

Форми власності	Підприємства, од.	
	великі та середні	малі
Всього підприємств	3965	2712
в т. ч.		
- приватна	7	923
- колективна	3749	1651
- державна	209	132
- власність іноземних держав		6

Як свідчать наведені дані, 59% діючих підприємств - це великі та середні підприємства, які представлені всіма формами власності, найбільшу питому вагу мають підприємства, засновані на колективній власності - 94,55%, питома вага державних підприємств - 5,0% та незначна приватних - близько 0,45%. Дещо інша картина спостерігається по малих підприємствах. Хоча колективні підприємства і займають найбільшу частку в загальній кількості - 60,9%, та на протизвагу великим підприємствам значну частку мають і приватні підприємства - 34,07%, доля державних підприємств становить 4,9%.

Узагальнюючи наведені факти, можна зробити висновок про те, що в економіці представлені як різні форми власності, так і різноманітні суб'єкти господарювання. На сучасному етапі діє найбільше підприємств, заснованих на колективній власності, але малий бізнес також широко представлений і приватними формами господарювання.

Державна власність повинна бути також представлена в економіці. Незважаючи на процеси роздержавлення, є ряд об'єктів, визначених законодавчо, які не підлягають приватизації, а для більш ефективного функціонування державної власності можливе запровадження і малих форм господарювання.

Реформування відносин власності в сфері приватизації сприяє розвитку малого бізнесу і підприємництва, зростанню рівня конкуренції. Значну частину таких підприємств було створено в процесі приватизації та післяприватизаційного розвитку підприємств та об'єктів групи "А". По галузях економіки мала приватизація має такий вигляд (дивись рисунок 1).

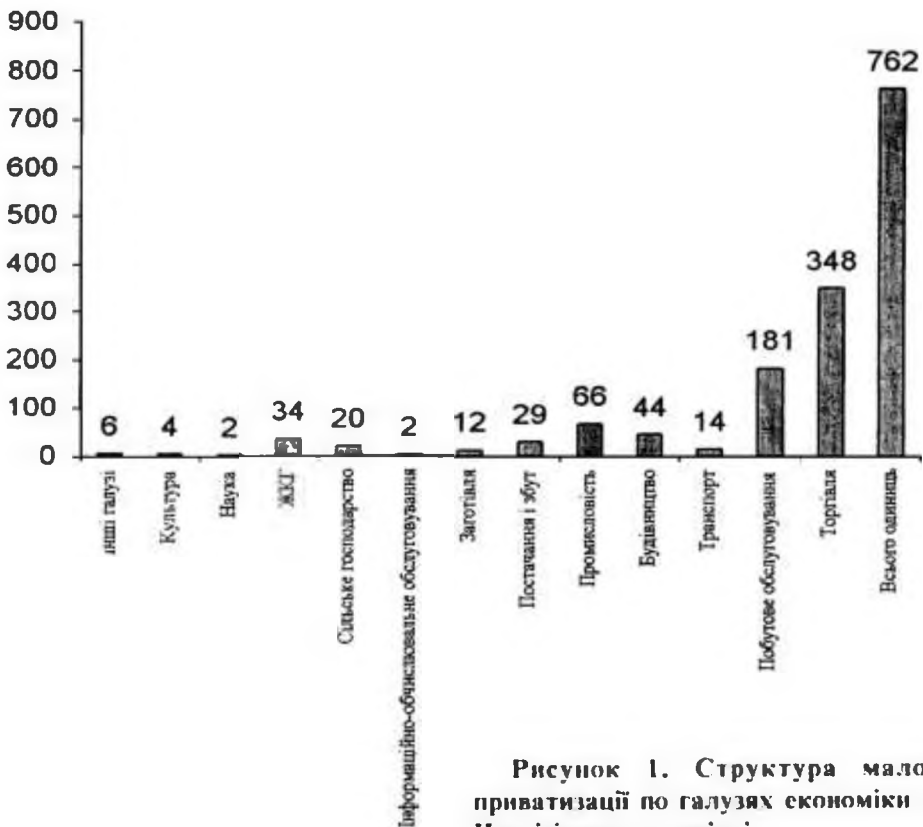

Рисунок 1. Структура малої приватизації по галузях економіки в Чернігівському регіоні.

Більшу частину приватизованих підприємств складають об'єкти соціальної інфраструктури (торгівля, побут), така ж тенденція прослідковується по загальній кількості діючих малих підприємств. Підприємств торгівлі нараховується 57,5%, а побутового обслуговування населення - 8,2%. Процес малої приватизації уже пройшов свій пік (див. рисунок 2), і аналіз фактичного матеріалу її проведення дає можливість зробити певні висновки. Зокрема, саме мала приватизація сприяла формуванню середнього класу у суспільстві, створенню нових робочих місць, максимально швидкій адаптації до змін на ринку.

Кількість, одиниць

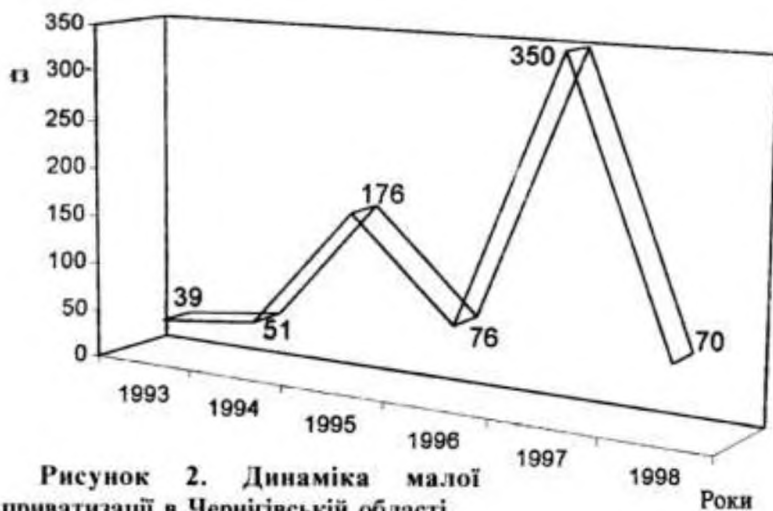

Рисунок 2. Динаміка малої приватизації в Чернігівській області

Приватизація як джерело формування малого бізнесу створює більш здорову основу його еволюції, оскільки в цьому випадку він ґрунтується на значному потенціалі попереднього досвіду, ресурсів, ринків. Цей бізнес у порівнянні з самоорганізованим має твердіший фундамент для подальшого розвитку. Ефективність малої приватизації можна оцінити позитивною динамікою малого бізнесу (рисунк 3).

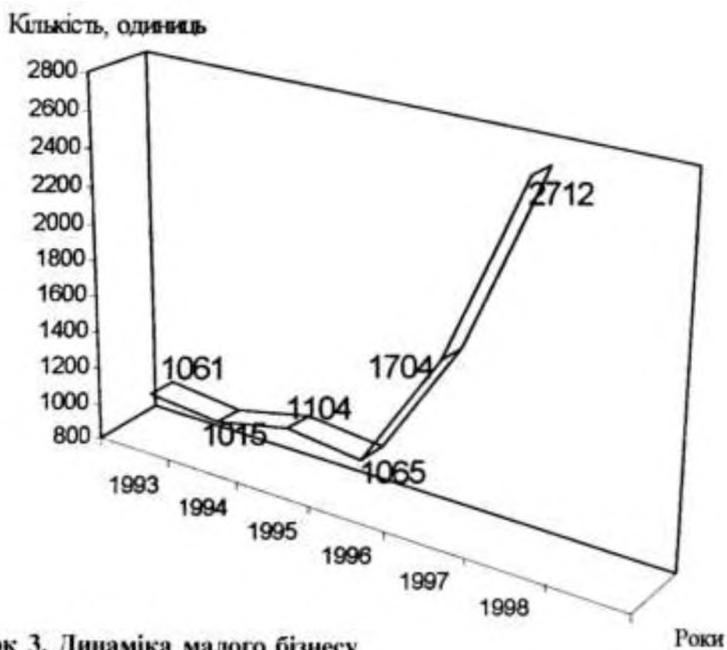

Рисунок 3. Динаміка малого бізнесу

Незважаючи на значну кількість приватизованих невеликих об'єктів (80%), мала приватизація в Україні набуває розвитку. У новій редакції Закону "Про малу приватизацію" до об'єктів малої приватизації віднесені також об'єкти незавершеного будівництва. За даними Державного комітету статистики, в Україні нараховується близько 63 тисяч об'єктів незавершеного будівництва, більше 30 тисяч з них перебувають у державній власності і понад 15 тисяч підлягають приватизації. У об'єктів незавершеного будівництва є особливості і відмінності поряд з об'єктами малої приватизації. Якщо при купівлі магазину чи перукарні підприємець міг, вклавши кошти у ремонт, відразу розпочати роботу і одержувати прибуток, то з недобудовами ситуація інша - тут мало купити об'єкт, потрібно залучити значні кошти у добудову підприємства, у обладнання і лише після цього можна сподіватись на початок роботи і доходи. Є у об'єктів незавершеного будівництва ще одна особливість. Якщо на малих приватизованих підприємствах чисельність працюючих, принаймні на початок їх роботи у статусі приватного підприємства, не змінювалась, то недобудови передбачають, що саме тут будуть створені нові робочі місця. Безумовно, якщо вдасться досягнути у приватизації довгобудів темпів, характерних для процесу малої приватизації, то це значно поживить економічні процеси в країні.

Таким чином реформування комунальної власності надає такі можливості:

значно зменшити бюджетні витрати на управління та підтримку малоприбуткових та збиткових підприємств місцевого господарства;

забезпечити надходження до місцевого бюджету за рахунок продажу майна

і за рахунок підвищення ефективності роботи приватизованих підприємств;

сприяти розвитку споживчого ринку відповідно до обсягу і структури потреб населення регіону та стабілізації на цій основі економічного і соціально-політичного становища.

З огляду на те, що малий бізнес має специфічну роль, як в усталеній ринковій, так і в перехідній економіці, слід надавати особливого значення саме його формуванню.

Джерела та література:

- 1 Закон України від 06.03.1992 “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)” // ВВРУ. - 1992. № 24.
- 2 Бутко М., Мурашко М. Проблеми реформування державної власності. “Деснянська правда”. 1998. - № 25. - С. 2.
- 3 Давимука С. А. Малий бізнес і приватизація // Державний інформаційний бюлетень приватизації. 1996. - № 12. - С. 3-4.
- 4 Економіка міст України і світовий досвід. Навчальний посібник за ред. Макухи В. К.: Основи. 1997, 240 с.
- 5 Соціально-економічне становище Чернігівської області за січень-жовтень 1998 // Чернігівське обласне управління статистики м. Чернігів, С. 78.